

## KRONIEK EUROPEES PRIVAATRECHT 2020-2

### 1. Inleiding

Het vorige nummer van TPR bevatte als novum een online kroniek Europees privaatrecht. In feite bestond deze kroniek al geruime tijd onder een andere benaming. Zij is namelijk de voortzetting van de kroniek *Algemeen* die in het verleden maandelijks werd gepubliceerd in het *Nederlands Tijdschrift voor Burgerlijk Recht*. Deze kroniek is thans beëindigd.

In de praktijk besteedde de kroniek *Algemeen* niet alleen aandacht aan Nederlands recht: ook het recht van andere Europese jurisdicties kwam aan de orde. Net als de eerste nieuwe kroniek Europees privaatrecht in TPR is ook deze tweede kroniek evenwel nog sterk op Nederland georiënteerd. Het streven van de kroniekschrijver is om de kroniek op termijn te Europeaniseren. Dat is ditmaal nog niet helemaal gelukt, want zes van de elf volgende paragrafen zijn op de Noordelijke Nederlanden gefocust. Alleen in de aankondiging van de boeken van McBride (Engeland), Gillaerts (België) en Zeno-Zencovich (Italië) staat een andere lidstaat primair.

Wat brengt deze tweede kroniek? In 2018 wijdde de Engelse docent/onderzoeker Nicholas McBride een beschouwing aan *The humanity of private law*. Ten gevolge op deel I zet het tweede deel uiteen wat *human flourishing* inhoudt; voer voor rechtsfilosofen (§ 2). Twee publicaties zien op de toekomst van het (Nederlandse) recht. In de eerste plaats zijn dat de preadviezen voor de NJV. In de herfst van 2020 was in Den Haag de jaarlijkse vergadering van de Nederlandse Juristen-Vereniging gepland (§ 3). Ik druk mij wat voorzichtig uit, omdat veel bijeenkomsten vanwege Corona worden uitgesteld. Op het moment van het ter perse gaan van deze kroniek stond nog niet vast of dat lot ook de NJV zou treffen.

De toekomst van de toegang tot het recht was (mede) het thema van de Amsterdamse afscheidsrede van Mies Westerveld (§ 4). Ook in Groningen werd georeerd. Hier was het Charlotte Pavillon die haar inaugurele rede over consumentenrecht uitsprak (§ 5). Uit Leiden bereikt ons een studieboek over *Privaatrecht en markt* van de hand van de Leidse hoogleraar Willem van Boom (§ 6). En in Leuven promoveerde Pieter Gillaerts op een studie over de rol van de Belgische declaratoire vordering bij het nastreven van niet-vergoedende doelstellingen van het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht' (§ 7). Gastronomie en recht zijn het thema van een reeks rechtsvergelijkende beschouwingen uit Rome (§ 8). Een tweede Nederlandse afscheidsrede is die van Maarten Claringbould over het schip en zijn verdragen (§ 9). Van procedurele aard zijn de stellingen voor de Nederlandse Vereniging voor Procesrecht (§ 10) en de beschouwingen van de Tilburgse hoogleraar Maurits Barendrecht (§ 11). Ik sluit af met de aankondiging van de bundel *Private regulation and enforcement in the EU* (§ 12).

De bijeenkomst van de Nederlandse Juristenvereniging in Den Haag (§ 3) hoop ik, Corona dienende, zelf bij te wonen. Bij de Groningse oratie van Pavillon (§ 5) was ik aanwezig en online woonde ik de Leuvense promotie van Gillaerts (§ 7) bij. Tenslotte was ik een van de auteurs van de bundel *Private regulation and enforcement in the EU* (§ 12).

### 2. De humaniteit van het privaatrecht

---

<sup>1</sup> Hoogleraar Europees privaatrecht, Universiteit Utrecht, lid van de redactieraad van TPR.

Een van de mooiste *colleges* van Cambridge is *Pembroke*. Met een studentenpopulatie van 700 is het een van de grootste en, opgericht in 1347, een van de oudste *colleges*. In *Pembroke* heeft Nicholas McBride vijftien jaar aan een *magnum opus* over de *humaniteit* van het privaatrecht gewerkt. Twee jaar geleden verscheen deel I van dit werk en zojuist deel II<sup>2</sup>.

Wat is de aard van het privaatrecht? In 1950 stelde Richard O'Sullivan in zijn *Hamlyn lecture on the inheritance of the common law* dat de *common law* superieur was aan de civil law, omdat zij beter in staat was gebleken de *civilising elements in Christianity* te effectueren. In zijn *The humanity of private law* onderzoekt Nicholas McBride of deze stelling juist is. Hij doet dat op inventieve wijze. Aan de orde komen de Grote Denkers uit de geschiedenis – zoals Aristoteles, Dworkin, Heidegger (McBride's favoriet), Kant, Rawls, Schopenhauer en Weinrib. Maar tevens is zijn analyse doorspekt met *cases* ontleend aan de *common law*. Gemakkelijk leesbare kost is het niet allemaal. Dat komt mede door McBride's gebruik van afkortingen. Dat 'UKSC' staat voor *United Kingdom Supreme Court* spreekt wel vanzelf, maar wat CRT inhoudt, RP en SCRT is niet voor iedere lezer evident. Nu is het gebruik van raadselachtige afkortingen en letters van het Griekse alfabet eigen aan veel filosofische publicaties, maar voor een gewone civilist blijft het moeilijke kost.

Prettig voor de lezer is dat McBride zoals gezegd veel casuïstiek in zijn betoog heeft verwerkt. Zo begint hij deel I met de schets van een vijftal *tough cases*. In *Nettleship v Weston* (1971) ging het om de aansprakelijkheid van iemand die tijdens haar rijles een verkeersfout maakte, waardoor de rij-instructeur letselschade opliep. In *Michael v Chief Constable of South Wales Police* (2015) had de politie te laat gereageerd op een melding van huiselijk geweld. In *Combe v Combe* (1951) komt de grote Lord Denning ten tonele. Met als merkwaardige uitkomst dat 'a gratuitous promise *not to sue* someone for money may be binding if it has been relied on, while a gratuitous promise to *pay* someone money that has been relied upon will not be'. *Kelly v Solari* (1841) gaat over een verzekeringsuitkering. Ook wereldberoemde *cases* als *Balfour v Balfour* (1919), *Carlill v Carbolic Smoke Ball Co* (1893), *Donoghue v Stevenson* (1932), *Hedley Byrne v Heller* (1964), *Miller v Jackson* (1977) en *Patel v Mirza* (2017) passeren de revue. *Miller v Jackson* is een van die *cases* waarvan de openingswoorden van Lord Denning bij iedere *common law* jurist in het geheugen zijn gegrift: '*In summertime village cricket is the delight of everyone. Nearly every village has its own cricket field where the young men play and the old men watch*'.

Waar McBride in excelleert is het aanbrengen van onderscheidingen. Zo onderscheidt hij drie modellen van *human flourishing*: het *possessions model*, het *service model* en het *journey model*. En een amusant onderscheid tot slot: in 2016 kwam volgens McBride *the zigzag of politics* tot een eind. In dat jaar '*a very large number of people in both the United Kingdom and the United States made it clear they were no longer willing to zigzag between the conventional positions adopted by the established left-wing and right-wing parties (...)*'.

De twee delen zijn beide uitgegeven door Hart, dus daarmee is de kwaliteit gewaarborgd. Zij zijn ook voorzien van een mooie reproductie van Monet's zicht op de kathedraal van Rouen, zoals geciteerd door Calabresi en Melamed<sup>3</sup>.

### 3. De toekomst van de jurist

---

<sup>2</sup> Nicholas J. MCBRIDE, *The humanity of private law, II. Evaluation* (Oxford: Hart, 2020), 200 p.

<sup>3</sup> G. CALABRESI en A.D. MELAMED, "Property Rules, Liability Rules, and Inalienability: One View of the Cathedral", 85 *Harvard Law Review* 1972, 1089, [https://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3043&context=fss\\_papers](https://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3043&context=fss_papers).

In 1860 werd in Berlijn de *Deutscher Juristentag* opgericht. Sindsdien debatteert dit gezelschap om de twee jaar – oorlogen en corona uitgezonderd - in een Duitstalige stad over diverse juridische thema's. De discussies worden steevast afgesloten met een stemming over verschillende vraagpunten. In 1870 besloten Nederlandse juristen tot navolging van het Duitse voorbeeld. Alleen werd niet om de twee jaar, maar ieder jaar vergaderd. Verder ging het ook bij de NJV om vraagpunten die in stemming werden gebracht. Aan de uitslag van de stemming konden politieke gevolgen worden vastgeknoopt. Mij staan de beraadslagingen van 1979 nog helder voor de geest. Toen stond centraal de vraag of het euvel van de onredelijke algemene voorwaarden al (Hondius) dan niet (Dalhuisen) wettelijk ingrijpen vergde. De uitspraak van de NJV dat een wettelijke regeling gewenst was, is vast op het gelijkkluidend besluit van de wetgever van invloed geweest.

Terug naar de NJV van 2020<sup>4</sup>. Het centrale thema van dit lustrumjaar is de toekomst van de jurist. Drie onderwerpen werden hier uitgelicht: het gezag en de betekenis van juristen, de integriteit en ethiek van juristen en digitalisering in het recht. Over het gezag van juristen preadviseert Elaine Mak (U Utrecht). Mak sluit af met twee stellingen:

*"1. De deskundigheid van juristen is essentieel om tot keuzes in regelgeving en beleid te komen waarin alle relevante gezichtspunten tegen elkaar zijn afgewogen om een rechtvaardige uitkomst op basis van rechtsstatelijke waarden te bereiken. Het zou goed zijn als juristen die rechtsstatelijke waarden nog steviger uitdragen om daarmee de kwaliteit van maatschappelijke discussies te helpen verbeteren.*

*2. In maatschappelijke, politieke en professionele discussies over de rol en organisatie van juridisch werk moet meer focus komen te liggen op gedeelde uitgangspunten voor inhoudelijke kwaliteit."*

In aansluiting hierop geeft Mark Bovens (U Utrecht) een empirisch overzicht van het gezag van juristen en schetst Job Buiting (Ministerie van onderwijs, cultuur en wetenschap) de invloed van ontwikkelingen in het hoger onderwijs. Bovens legt ons twee stellingen voor:

*"1. Het aanzien van de klassieke juridische beroepen is onverminderd hoog in ons land.*

*2. Juristen zitten niet meer in het centrum van de macht, daarom moeten zij de beginselen van de rechtsstaat veel actiever over het voetlicht brengen. Dat kan bijvoorbeeld door het ontwikkelen van media-formats".*

Buiting komt tot de conclusie *'dat de juridische opleiding de enige opleiding voor een functie in het openbaar bestuur was is voorbij, en dat is maar goed ook. De jurist kan namelijk komen tot betere juridische oplossingen met de hulp van collega's met andere expertises'*.

Het tweede kernthema – ethiek en kernwaarden – van Anne Ruth Mackor (RU Groningen) bevat een drieluik. Haar vier stellingen zijn:

*"1. Professies gebruiken gedragscodes en kernwaarden als instrumenten om aanzien en autonomie te claimen en monopolieposities te vestigen, te verdedigen of te versterken.*

*2. Soft law, zoals gedragscodes, en professie-ethische theorieën bieden slechts in beperkte mate een handvat voor het voorkomen, signaleren, analyseren en oplossen van integriteitsproblemen.*

---

<sup>4</sup> Anna BERLEE *et al.*, *De toekomst van de jurist, de jurist van de toekomst*, Handelingen Nederlandse Juristen-Vereniging (Deventer: Wolters Kluwer, 2020), 198 p.

2. *Er moet meer aandacht komen voor soft skills, zoals sensitiviteit voor morele kwesties, en voor sociaalpsychologische theorieën, als instrumenten om integriteitsproblemen te voorkomen, signaleren, analyseren en op te lossen.*
3. *Het monopolie van juristen op de rechtspraak moet worden opengebroken. Kansenrechtshouders, dat wil zeggen deskundigen op het terrein van statistiek en waarschijnlijkheidsleer, moeten in de rechtspraak worden geïntroduceerd".*

In aansluiting hierop analyseert Jos Silvis (p-g Hoge Raad) de ontwikkeling van standaarden voor de strafsector. Voorts bepleit hij een plaats voor statistici en deskundigen in de fase van opsporingsonderzoek en dossiervorming.

Het derde thema is de digitalisering van het recht. Hierover preadviseert Anna Berlee (U Utrecht). De preadviseur werpt de vraag op of de NJV haar lidmaatschap moet openstellen voor computerwetenschappers en zelflerende robotjuristen. En betekent een dergelijke openstelling niet het einde van de jurist? Eric Tjong Tjin Tai (U Tilburg) voorziet deze stellingen van commentaar. Hij stelt dat als we spreken over de invloed van digitalisering op het juridische werk, het nodig is om daadwerkelijk kennis te hebben van de mogelijkheden en beperkingen van techniek.

Zoals te doen gebruikelijk bevat het *Nederlands Juristenblad* voorbeschouwingen over de preadviezen.

#### 4. *En de toekomst van de toegang tot het recht*

Op 22 november van het vorig jaar sprak Mies Westerveld bij haar afscheid van de Universiteit van Amsterdam een rede uit over de toegang tot het recht<sup>5</sup>. Allereerst werpt zij de vraag op wat toegang tot het recht inhoudt. Al bijna vijf decennia wordt gediscussieerd over de bevordering van *evidence-based* beleid op het gebied van rechtshulp aan de armen. Een belangrijke bijdrage aan deze discussie wordt geleverd door de *International legal aid group*, een denktank die in 1992 is opgericht. Michele Leering schreef hiervoor een notitie die voortborduurde op het rapport *Paths to justice* van Hazel Genn en het zo dadelijk in § 11 te memoreren werk van het *Hague Institute for the innovation of law*. Westerveld laat het niet bij het heden. In een slotbeschouwing wendt zij zich tot de toegang tot het recht anno 2035: "*de stelling over de democratische rechtsstaat als onderdeel van artificial intelligence miskent dat de mens bij algoritmisering niet de tovenaarsleerling is die machteloos moet toezien hoe de bezems die hij heeft losgelaten gaan dansen. De mens is de tovenaarsleerling, algoritmen zijn een product van menselijk vernuft*".

#### 5. *Geen loterij zonder nieten*

Op 5 maart 2019 sprak Charlotte Pavillon aan de Rijksuniversiteit Groningen in een bomvolle aula – we spreken nog van pre-coronatijden - haar inaugurele rede over sancties in het consumentenrecht uit<sup>6</sup>. Het is in Nederland een alledaags verschijnsel: men ontvangt een kleurrijke enveloppe met de heuglijke tijding dat u de gelukkige winnaar bent van een gloednieuwe wagen. Om de prijs te verzilveren, heeft u slechts drie maanden lang aan een

---

<sup>5</sup> Mies WESTERVELD, *De toekomst van de toegang tot het recht*, afscheidsrede Universiteit van Amsterdam (Den Haag: Boom, 2020, 46 p.).

<sup>6</sup> Charlotte PAVILLON, *Geen loterij zonder nieten/Sancties in het consumentenrecht anno 2020*, rede Groningen (Den Haag: Boom, 2020), 36 p.

loterij deel te nemen. Welke sancties bestaan er op deze misleidende loterijen? Twee toezichthouders zien hierop toe: de Autoriteit consument en markt en de Kansspelautoriteit; verder de Reclame Code Commissie. Ook de rechter krijgt soms met een misleidende handelspraktijk van doen.

Het komt wel voor dat de rechter de ondernemer tot nakoming dwingt. Pavillon vraagt zich af of dit niet te ver gaat. Er is evenwel geen overeenstemming over hoe bestraffend het rechterlijk optreden behoort te zijn. Wel staat vast dat de civiele rechter een belangrijke rol speelt bij de handhaving van het consumentenrecht. Dit beeld zal niet snel veranderen gezien de beperkte middelen van de toezichthouder, het belang van de ambtshalve toetsing en de groeiende aandacht voor de collectieve actie.

## *6. Privaatrecht en markt*

‘Hoe het vermogensrecht onze marktsamenleving faciliteert en geleidt’, luidt de ondertitel van dit boek van de Leidse hoogleraar Willem van Boom<sup>7</sup>. Dat is geschreven voor gevorderde Nederlandse studenten privaatrecht en andere juristen in spe. De inhoud is over elf hoofdstukken verdeeld.

Na een inleiding volgen analyses van functies en fundamenten van het vermogensrecht, de individuele marktdeelnemer als beslisser, materieel vermogensrecht en remedies, regulering en haar rechtvaardigingsgronden, rechtvaardig vermogensrecht, vormen en vormgeving van regulering, aansprakelijkheidsrecht en regulering, vermogensrecht en zelfregulering, vermogensrechtelijke wetgeving als beleidsinstrument. Het boek sluit af met een terugblik en enkele lijnen. Bij de functies van het vermogensrecht staan twee pijlers van het vermogensrecht centraal: eigendom en contractvrijheid. De idee van eigendom als meest omvattend recht blijkt flink te moeten worden gerelativeerd. De contractvrijheid is veeleer een ideaaltype van sociale uitwisseling op een goed werkende markt dan een rotsvast beginsel.

Hoofdstuk 3 introduceert de individuele beslisser als archetypische marktdeelnemer. Daarbij komt het spanningsveld tussen autonomie en paternalisme aan de orde. Vervolgens schetst Van Boom het bestaande stelsel van vermogensrechtelijke remedies. Hoofdstuk 5 presenteert een onderverdeling van rechtvaardigingsgronden voor regulering. In hoofdstuk 6 volgt een overzicht van theorievorming over rechtvaardig vermogensrecht. Hoofdstuk 7 ziet op het onderscheid tussen gedragsregels en toegangsregels, aan de functie van poortwachters in regelstelling, het onderscheid tussen generieke en sectorale regels en de relatieve voor- en nadelen van open en gesloten normen. Hoofdstuk 8 is gewijd aan de verhouding tussen het aansprakelijkheidsrecht en reguleringsvraagstukken. Hoofdstuk 9 gaat over de verhouding tussen zelfregulering en vermogensrecht. In hoofdstuk 10 komt aan de orde hoe vermogensrechtelijke wetgeving als beleidsinstrument wordt ingezet. Tenslotte bepleit Van Boom de invoering van een vak in het juridisch curriculum over marktregulering en wetgevingsleer. Het boek is op Nederland en Europa gefocust.

Een tip voor de volgende editie, die ik het boek zeker toewens: meer aandacht voor Duitse doctrine zou niet misstaan.

## *7. Declaratoire vordering*

---

<sup>7</sup> W.H. VAN BOOM, *Privaatrecht en markt* (Den Haag: Boom, 2020, 365 p.).

Op 19 juni 2020 promoveerde Pieter Gillaerts bij Stefaan Voet en Ilse Samoy in Leuven op een proefschrift over de rol van de Belgische declaratoire vordering bij het nastreven van niet-vergoedende doelstellingen van het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht<sup>8</sup>. Van de examencommissie maakten voorts deel uit Benoît Allemeersch (Leuven), Jacques Herbots (Leuven, voorzitter), Anne Keirse (Utrecht) en Bart Krans (Leiden). Eerder publiceerde Gillaerts al over dit onderwerp in de *Utrecht Law Review*<sup>9</sup>, hetgeen hem de *ius commune prijs 2019* opleverde. De jury waardeerde in het bijzonder de brede en grondige rechtsvergelijkende analyse van een hoeksteen van het privaatrecht, het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht. Recente tendensen, wereldwijd, laten het toenemende gebruik zien van dit rechtsgebied als een instrument om publieke doelstellingen na te streven, zoals preventie, handhaving en bescherming. De auteur beargumenteert op overtuigende wijze de noodzaak om het fijne en complexe weefsel van dit instrument, ontworpen voor een private verhouding, niet te ver uit te rekken. Hij doet dit aan de hand van Belgisch, Duits, Frans en Nederlands recht. Graag volg ik het oordeel van de jury.

### 8. Gastronomie en recht

Voor rechtsvergelijkers is Italië het walhalla van Europa. De aanwijzing van rechtsvergelijking als verplicht universitair studievak, heeft ertoe geleid dat er tal van congressen worden gehouden, tijdschriften worden uitgegeven en boeken worden gepubliceerd. In mei 2019 vond in Parma de 25<sup>e</sup> tweejaarlijkse vergadering van de *Associazione Italiana di Diritto comparato* plaats. Thema was voedsel en recht. Dertig bijdragen zijn onder redactie van Lucia Scaffardi en Vincenzo Zeno Zencovic bij Roma Tre digitaal – en dus vrij toegankelijk – gepubliceerd<sup>10</sup>. Hier zal ik slechts enkele van de voor ons meest interessante opstellen noemen.

Sabrina Lanni schrijft – in het Engels - over ‘Not just a bug: brief remarks of legal anthropology for new food choices’ (over eetbare sprinkhanen als de nieuwe sushi); Pier Luigi Petrillo over ‘Diritti culturali e cibo/La tutela giuridica del patrimonio culturale immateriale e il ruolo dell’UNESCO’ (die concludeert dat de culturele dimensie van voedsel lange tijd onderbelicht is gebleven); Luigi Russo over ‘Le pratiche commerciali sleali (=oneerlijke) nei contratti della filiera agroalimentare e la direttiva UE n 2019/633’, en Giovanni Sciancalepore over ‘Qualità dei prodotti, frodi di etichette, unfair competition’.

Deel II bevat bijdragen van onder meer Lucia Di Costanzo, ‘La tutela internazionale delle tradizioni agro-alimentari’ (over TRIPS en CETA); Cesare Galli, ‘Food and intellectual property rights: a comprehensive approach’ (deze bijdrage is uitzonderlijk in het Engels gesteld); Bruno Tassone, Marco Barbone, ‘Food rights and the protection of creative dishes in a comparative perspective’ (in het Italiaans); Laura Vagni, ‘Prime riflessioni sulla proprietà dei semi in agricoltura’. Lorenzo Bairati, ‘Protezione del consumatore di alimenti e disinformazione per eccesso’; Lucia Scaffardi, ‘Novel food una sfida ancora aperta tra

---

<sup>8</sup> Pieter GILLAERTS, De rol van de Belgische declaratoire vordering bij het nastreven van niet-vergoedende doelstellingen van het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht, diss. Leuven, 2020, publicatie voorzien, samenvatting op <https://www.law.kuleuven.be/pub/en/files/gillaerts-brochure-verdediging-19-juni-2020.pdf>

<sup>9</sup> " Instrumentalisation of Tort Law: Widespread yet Fundamentally Limited", 15. *Utrecht Law Review* 2019, afl. 3, 27.

<sup>10</sup> Lucia Scaffardi, Vincenzo Zeno-Zencovich (red.), *Cibo e diritto/Una prospettiva comparata* (Romatre-Press, 2020, 437 p), <http://romatrepress.uniroma3.it/libro/cibo-e-diritto-una-prospettiva-comparata-volume-1/>.

sicurezza alimentare. Innovazione e sviluppo sostenibile'; Fiore Fontanarosa en Francesco Paolo Traisci, 'I diritti degli animali: da oggetti di consumo agroalimentare a soggetti giuridici con diritti proprii'.

Hoewel sommige hoofdstukken een Engels klinkende titel hebben, is het enige Engels hierin soms alleen de titel. Voor het overige is dit een grotendeels Italiaanstalig werk, dat om niet downloadbaar is.

### 9. *Het schip en zijn verdragen*

Op 7 december 2017 nam Maarten Claringbould afscheid als hoogleraar zeerecht aan de Universiteit Leiden<sup>11</sup>. Dat was op de dag af negentig jaar nadat Rudolf Cleveringa, coryfee van het Nederlandse zeerecht, op dezelfde plaats in het Leidse Groot Auditotium zijn intrede over zeerechtelijke bijzonderheden had uitgesproken.

Het heeft enige jaren geduurd voordat de rede persklaar was, hetgeen volgens de auteur aan Corona en andere onvoorziene omstandigheden toe te schrijven is. In de publicatie wordt de rede voorafgegaan door een toespraak van Claringboulds collega Alex Geert Castermans, die Claringbould een 'droge wetenschapper' noemt. Waarbij onmiddellijk – ter vermijding van misverstand - moet worden aangetekend dat *droog* hier staat tegenover de *natte* praktijk van het zeerecht. De rede wordt gevolgd door de voordrachten van Welmoed van der Velde (Stenden hogeschool) over publiek en privaatrecht en over het elektronisch cognossement van de Rotterdamse advocaat Mark van Maanen.

De rode draad in het afscheidscollege is de historische ontwikkeling van het zeerecht vanaf de *Harter Act* van 1893 tot de *Rotterdam Rules* van 2008. Daarnaast schetst de auteur de ontstaansgeschiedenis van de *Hague rules* 1921 en 1922 en het Brussels cognossementsverdrag. Claringbould zoomt vervolgens in op de hoofdverplichting en vervoerdersovermacht. Veel aandacht besteedt hij aan de door hem verfoeide kilolimiet in het wegvervoer – Claringbould heeft vergeefs gepoogd deze van € 10 naar ruim € 76 te verhogen. Ten slotte pleit de auteur voor spoedige inwerkingtreding van de *Rotterdam Rules*.

### 10. *Processualisten*

In 1979 werd in Nederland de Nederlandse Vereniging voor Procesrecht opgericht. Tweemaal 's jaars organiseert de NVVP een vergadering waar aan de hand van preadviezen over actuele procesrechtelijke thema's wordt gediscussieerd. De laatste bijeenkomst over 'de staat van de rechtspraak' vond plaats op 13 december 2019.

De Nijmeegse hoogleraar Roel Schutgens verdedigde daar de volgende stellingen:

- (1) Het politieke verwijt dat er in Nederland sprake zou zijn van een 'gouvernement des juges' of 'dikastocratie' verdient serieuze aandacht van juristen;
- (2) The *very point* van de rechterlijke onafhankelijkheid is dat de rechter in alle vrijheid uitspraken kan doen die politiek slecht vallen;
- (3) Politieke gevoeligheid *an sich* is onvoldoende reden voor rechterlijke terughoudendheid;
- (4) In maatschappelijk gevoelige zaken vormt de gebondenheid van de rechter aan de wet de sterkste legitimatie van zijn oordeel. Ontbreekt in politiek gevoelige zaken een duidelijk wettelijk kader dan kan dat een reden zijn voor rechterlijke terughoudendheid;

---

<sup>11</sup> Maarten CLARINGBOULD, *Het schip en zijn verdragen* (Zutphen: Paris, 2020, 85 p.)

(5) In zaken waarover weldenkende mensen niet van mening verschillen is rechtelijke terughoudendheid onnodig ongeacht de eventuele ‘vaagheid’ van de toegepaste normen.

De Arnhemse raadsheer Marin Kuijter betrok de volgende stellingen:

- (1) De Nederlandse rechtsorde moet investeren in een ‘rechtsstatelijke kreukelzone’;
- (2) Schaf het huidige constitutionele toetsingsverbod zoals neergelegd in artikel 120 Grondwet af en richt een constitutioneel hof op;
- (3) In de opleiding respectievelijk permanente educatie van Nederlandse rechters zou meer aandacht besteed moeten worden aan de politiek-bestuurlijke context waarin de rechterlijke taak in de hedendaagse maatschappij moet worden uitgeoefend.

De Haagse advocaat David de Knijff tenslotte stelde:

1. Voor een opleiding moet je niet bij een advocaat zijn;
2. Het procesmonopolie is rijp voor afschaffing.

De preadviezen zullen als gebruikelijk met een verslag van de discussie worden gepubliceerd.

Op 25 juni 2020 zou de voorjaarsvergadering plaatsvinden, met als onderwerp schade en het bewijs van schade, hetgeen mooi aansluit bij het thema bewijsrecht dat momenteel in België aan de orde is. In verband met het corona-virus is de vergadering evenwel uitgesteld.

### *11. Barendrecht en de queeste naar gerechtigheid*

Vijftien jaar geleden werd in Den Haag het *Hague Institute for the Internationalisation of law*, thans *Hague Institute for the innovation of law (HIIL)* opgericht. Aanvankelijk kende dit instituut onderzoekssubsidies toe, zoals dat in onderzoeksland wel vaker gebeurt. Maar allengs is de focus, op instigatie van de Tilburgse hoogleraar Maurits Barendrecht, op de toegang tot het recht komen te liggen. Dit jaar culmineerde dit in de publicatie door HIIL van het rapport *Charging for Justice*<sup>12</sup>. Het rapport beoogt een *radical new way of thinking about how to fund justice* te introduceren. In plaats van een kostenpost voor de maatschappij, kan *people-centred justice delivery [...] become a thriving sector of the economy*.

Hoe komen de auteurs tot deze conclusie? Allereerst stellen zij dat *the justice gap has now been quantified*. Hiervoor verwijzen zij naar het World Justice Project, *Measuring the Justice Gap*<sup>13</sup>. In hoofdstuk 2 betogen zij dat *justice budgets can grow with cross-disciplinary design and better outcomes*. In hoofdstuk 3 richten zij zich op *safeguarding the public good of justice*. In hoofdstuk 4 stellen zij dat *people-centred services have poor business models* en in hoofdstuk 5 dat *investors will fund scalable interventions*. In hoofdstuk 6 betogen zij dat *smart contributions can cover most costs* en in hoofdstuk 7 dat *other sectors show how to scale to 100% coverage*. In hoofdstuk 8 heet het dat *potential game changers should add up* en in hoofdstuk 9 dat *transition to Universal coverage is possible*. In het tiende hoofdstuk worden als conclusies gepresenteerd dat tegen 2030 zo’n 150 miljoen mensen over de mogelijkheid beschikken om hun justitiële problemen ter oplossing voor te leggen. HIIL noemt dit *user-friendly justice. Justice that is affordable, accessible and easy to understand. It is justice that works*.

---

<sup>12</sup> *Charging for Justice. SDG 16.3 Trend report 2020*, Den Haag, 194 p.

<sup>13</sup> World Justice Project, *Measuring the Justice Gap. A people-centred assessment of unmet justice needs around the World*, 2019, <https://worldjusticeproject.org/news/measuring-justice-gap-report>.



## 12. Zelfregulering in Europa

Onder redactie van de Utrechtse hoogleraren Madeleine de Cock Buning en Linda Senden verscheen bij Hart medio dit jaar een Engelstalige bundel opstellen over zelfregulering in de Europese Unie<sup>14</sup>. De bundel telt achttien bijdragen. Na een inleidende beschouwing van de beide redacteurs volgen in deel I elf hoofdstukken over afzonderlijke beleidsterreinen. Frans Pennings schetst de bijzondere aard van afspraken tussen sociale partners. Mariëtte Hiemstra en Linda Senden bespreken technische standaardisatie. Peter Blok schrijft over dataprotectie en Esther van Schagen en uw kroniekschrijver over consumentenrecht. Suzanne Kingston en Edwin Alblas berichten over milieurecht. Michele Simonato en Salvatore Nicolosi analyseren voedingsmiddelenrecht en Andrea Minto financiële regulering. Oliver Gray schetst de ontwikkeling van het reclamerecht en Madeleine de Cock Buning de bescherming van minderjarigen. Christopher Marsden schrijft over internet-aansprakelijkheid en Judith van Erp over aansprakelijkheid van ondernemingen voor milieuschade.

Deel II bevat zes hoofdstukken over *cross-cutting issues*. Kilian Klinger belicht *The constitutional authority of private regulation in the light of the EU's competence order*. Frederick Brouwer bepleit een meer holistische benadering van zelfregulering. Jessy Emaus schrijft over zelfregulering en fundamentele rechten. Jotte Mulder beziet zelfregulering en mededingingsrecht. Colin Scott belicht de *democratic challenges of effective private regulation*.

De beide redacteurs sluiten af met conclusies. Een hiervan luidt dat de *'rule of law and good governance principles, as well as fundamental rights set out in the Treaty of Lisbon regarding the functioning of the EU institutions, should thus also have a bearing on the functioning of the bodies to which they outsource or delegate rule-making and/or enforcement tasks, in line with the recognition advocated above of an EU responsibility doctrine'*.

### VERWACHT IN DE VOLGENDE KRONIEK

De toekomst van het Britse handelsrecht  
De kwetsbare consument  
Samenloop  
Duits burgerlijk recht *auf englisch*  
Europees aansprakelijkheidsrecht  
Corona

---

<sup>14</sup> Madeleine de Cock Buning, Linda Senden (red.), *Private regulation and enforcement in the EU/Finding the right balance from as citizen's perspective* (Oxford: Hart, 2020, 589 p.).